

דברי תורה

שנת תשפ"ב • גליון מ"ה • ואתחנן - נחמו

ד"ת אצל סעודת
חמשה עשרה באב
שיעור מסילת ישרים
שיעור מ"ז (ב)

מדור משפחת שענבערגער

דברי תורה
בסעודת חמשה עשר באב
שנת תשפ"א לפ"ק

בעיה"ק ירושלים תובב"א

גודל השמחה בט"ו באב על גילוי גודל מעלת מעש"ב, בבחי' מחול שאין בו נפילה עולמית, והמסתער

ונתבאר כי מצד הבירור שנפעל בעשרה דורות מאדם עד נח נדרש נח לשבח, שהרי אז הביא הקב"ה מכול לעולם, ואילו נח היה הצדיק שהמשיך קיום לעולם. אולם בעשרה דורות שלאחר המבול, כאשר החל הבירור שתכליתו היה לבוא אל אברהם אבינו אשר ממנו נמשכו כלל ישראל, שוב אין מדברים עוד מנח, והוא אינו נחשב לכלום, ולכן נאמר בו תיכף אחר המבול "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, ויתגל בתוך אהלו", ואשר בכך נפל נח ממדרגתו.

וביתר עומק, הנה כבריאת העולם העמיד הקב"ה את מדרגת 'מעשה בראשית', וכל העולם כולו נכלל במדרגה זו, אמנם מדרגת הבריאה הוצרכה בוודאי לבוא עוד לידי בירור, להביאה אל מדרגת התורה, וכפי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, כי אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (שנפ"ט), ובירור זה החל להתגלות בשני אלפים תורה שתחילתן היה אצל אברהם אבינו (ע"ז ט). ומעתה נימא, כי מה שנח נחשב לצדיק הנדרש לשבח, ה"ז מצד מדרגת מעשה בראשית, טרם שהוצרכו לגלות את התנאי שהתנה הקב"ה עמם, ונח אכן הביא לידי קיום העולם בבחי' זו. אולם לאחר המבול החל מהלך עשרת הדורות שתכליתם לבוא אל אברהם אבינו שעמד במדרגת תורה, ומצד מדרגה זו אין נח נחשב עוד לצדיק, דנח נחשב כצדיק רק אצל

בירור מעש"ב ע"י התורה המתייחסת
לבבל"י לבדם, הבחנת ההבדל בין ישראל
לעמים ע"י השמחה

אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויום הכיפורים, שבהם בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים (מעניט טו). הנה בימים אלו היו עוסקים בזיווגים, ולכן הינם מכונים בשם 'ימים טובים לישראל', וצ"ב. עוד נודע כי כל דבר בעולם מושרש בפעם הראשונה שנזכר עניינו בתורה, וה"נ י"ל כי מה שבנות ישראל היו 'חולות בכרמים' יש לו בוודאי שייכות אל נח, שנאמר בו 'ויחל' נח איש האדמה ויטע כרם" (נלאש"ט ט, ס), וצ"ב.

הנה בענין נח נודע מה שכתב רש"י בפסוק "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" (ש"ג ו, ט), דיש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. ונתבאר במקום אחר, כי שתי שיטות אלו מיירי בעצם משני זמנים ותקופות שונות בחיי נח, וע"ד דתנן (ש"ג פ"ה מ"ג), עשרה דורות מאדם עד נח וכו', שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח עד אברהם וכו', שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם.

נגד ג' שבתות, 'אתה קדשת' נגד שבת בראשית, עיי"ש. ומדבריו נמצא, כי ליל שבת הוא בבחי' מעשה בראשית, ונודע נמי כי סעודת ליל שבת הינה סעודתא דמטרוניא (טעם"כ לל שנת 3), והרי לן כי האשה שהינה בבחי' מלכות, בחי' מטרוניא, יש לה שייכות אל מעשה בראשית.

וכמו"כ ליל שב"ק הוא זמן של שירה ושמחה, וה"נ ענין השירה משתייך גם הוא אל מעשה בראשית, וכדאיאתא בזוה"ק (מקו"ו כד), ד"בראשית" נוט' שיר תאב, והיינו לומר כי הקב"ה התאוה כביכול אל השירה שתצא ממעשה בראשית. ועד"ז מצינו לשון חז"ל לגבי יום הקמת המשכן (מגילה י:), כי אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, והרי לן כי בריאת שמים וארץ בא ע"ד שמחה, וכן שר העולם משורר ואומר "יהי כבוד ה' לעולם, ישמח ה' במעשיו" (מסילס קד, לא; מולין ס), והרי לן נמי כי בריאת העולם מקושר לשמחה. והרי נתבאר כי מדרגת מעשה בראשית יש לו שייכות יתירה אל האשה, וה"נ אמרו חז"ל (ינמות סג), דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה.

השמחה בזה"ז ע"י שיש למשפיע כלי מוכן לקבל, לעת"ל תבוא השמחה מכת עיגולי מעש"ב

ובענין מאמר חז"ל זה, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, הנה בפשטות הדברים אין כוונתם לומר כי האשה היא מקור השמחה לבעלה, אלא המכוון הוא כי השרוי בלא אשה ה"ז כמשפיע שאין לו כלי מוכן לקבל, וכרבי שאין לו תלמידים, ואילו השרוי עם אשה שיש לו כלי מוכן לקבל, שוב הינו בא לידי שמחה. וה"ז ע"ד דכתיב "אור זרוע לצדיק, ולישרי לב שמחה" (סס ז, יא), וה"נ הצדיק הינו בבחי' דכר המזריע את אור התורה, ע"ד "ותורה אור" (משלי ג, כג), והתורה מביאה לידי שמחה, ע"ד "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (מסילס יט, ט), וכמו"כ האור עצמו הוא בבחי' שמחה, וכמאמר חז"ל (מגיגה יג), כיון שראה אור שגגו הקב"ה לצדיקים, שמח, שנאמר "אור צדיקים ישמח" (משלי יג, ט). אמנם גילוי השמחה בא כאשר האור יוצא מן הכח אל הפועל, והוא נמשך אל המקבל, והיינו דכתיב "ולישרי לב שמחה", דכאשר ישירי לב מקבלים את האור, אזי ניתן לבוא לידי שמחה בפועל, ואילו השרוי בלא אשה שהינה בבחי' מקבל, הינו שרוי בלא שמחה.

אמנם כל שמחה זו אינה אלא ע"פ סדר ההנהגה שבזמן הזה, אך לעתיד לבוא יתגלה כי יתכן גם להיפך, ועל כך נאמר "כי ברא ה' חדשה בארץ, נקבה תסובב גבר" (ימיה לא, כא), והיינו לומר כי אם בעלמא נחשב כי פקודי ה' הם המביאים לידי שמחה, הנה אז יעשה הקב"ה דבר חידוש בעולם, דהנקבה היא זו שתסובב גבר, והיינו לומר כי ע"י השמחה יבוא לידי תורה. ונקט לשון "תסובב", ע"ד הנוהג בזמן שמחה שרוקדים סביב סביב, וכענין 'חולות בכרמים'

הגויים, ולא אצל כלל ישראל, וע"ד מה שאומות העולם מכונים בשם 'בני נח', ואילו כלל ישראל נחשבים כבני אברהם יצחק ויעקב, ולא כבני נח.

ובירור זה של נח לעומת אברהם אבינו החל בענין מה שנח טע ערם, והוא ענין יין המשמח, ובכך נפל נח ממדרגתו, ומצד זה י"ל באיזו בחי', כי נקו' ההבדל בין ישראל לעמים אכן מתגלית בענין השמחה, וכפי שניתן להבחין בהבדל שישנו בין אופן השמחה של איש ישראל, לבין אופן השמחה של הגוי, והיינו דכתיב "אל תשמח ישראל, אל גיל כעמים" (שזע ט, פ). ולכך נמי החמירו בענין סתם יינם יותר מבשאר הדברים, דיין עכו"ם אסור בהנאה ממש, וצריך להתרחק ממנו עד תכלית, וזאת מכיון שבענין היין המביא לידי שמחה ניכר ההבדל בין ישראל לעמים. וחזינן נמי בתורה כי חג הסוכות הוא 'זמן שמחתינו', וה"נ הסוכה הינה זכר לענני הכבוד (סוכה יא:), ואשר ענני הכבוד הבדילו בין ישראל לעמים, וכמו"כ לעתיד לבוא ינסה הקב"ה את אומות העולם במצות סוכה (ע"ז ג), והרי לן כי בזמן שמחתנו מתגלה ההבדל בין ישראל לעמים, דכאשר רואים את אופן השמחה של זה לעומת זה, עיי"ז ניכר להדיא מעלת איש ישראל על הגוי.

ההבדל בין ישראל לעמים מצד מדרגת מעש"ב. שייכותו ביותר לאשה, ליל שב"ק

והנה היין המשמח אשר על ידו ניכר ההבדל בין ישראל לעמים יש לו שייכות ג"כ אל האשה, וע"ד דכתיב "אשתך כגפ"ן פוריה" (מסילס קמ, ג), וחזינן נמי בענין ט"ו באב, דהבנות דווקא היו יוצאות 'חולות בכרמי'ם'. ואכן כלל הוא זה בכל מקום, דהנשים של כלל ישראל הן המפרידות בין ישראל לעמים, וע"ד דאייתא בגמ' (קידושין סמ:), דבנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנה, ואילו בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך, והרי לן כי עצם היהדות נקבע ע"פ האם. ולכך חזינן נמי כי האמהות של כלל ישראל הן אלו שהבדילו בין ישראל לעמים, דאברהם אבינו קירב את ישמעאל, ואילו שרה אמנו גירשה אותו (נלאשית לא, י), וכמו"כ יצחק אבינו קירב את עשיו, ואילו רבקה אמנו ריחקה אותו (סס פק כ"ו), והיינו דכתיב "אשתך כגפן פוריה", דהיין המשמח אשר בו ניכר ההבדל בין ישראל לעמים יש לו שייכות אל האשה דייקא.

וביאור הענין הוא, דהנה ההבדל בין ישראל לעמים אינו בא מצד המקום שאין לאומות העולם שייכות אליו, שהרי במקום זה אין הגוי נחשב כמציאות קיימת כלל, וכגון בענין מתן תורה אשר הגויים לא רצו לקבלה (ע"ז כ:), ונמצא כי אין להם מציאות כלל במקום זה. אמנם ההבדל ביניהם בא בענין מעשה בראשית, דבבחי' זו צריך לברר את ההבדל בין מעשה בראשית של איש ישראל, לבין מעשה בראשית של הגוי. ומדרגת מעשה בראשית אכן יש לה שייכות יתירה אל האשה, וע"ד מה שכתב הטור (או"ט נ"ג), דתקנו בשבת ג' מיני תפילות

תורה, ע"ד "נקבה תסובב גבר", ואילו שמחה שאינה מביאה לידי תורה אין זה אלא שמחה של גויים, ולכן נדחה נח באותה שעה.

ובירור זה בא ג"כ בחג הסוכות שהוא זמן שמחתנו, שהרי כל מועדי חודש תשרי באים מצד התחדשות מעשה בראשית מחדש בכל שנה ושנה, וכן שמחת חג הסוכות באה ע"ד שמחת מעשה בראשית, ומצד זה שמחים גם הגויים בחג הסוכות, מה גם אשר הם יונקים את השפעתם מן הע' פרים שמקריבים בעבורם בחג הסוכות, ולכן הינם באים בו לידי שמחה. אמנם הרי נתבאר כי אמיתת השמחה של מעשה בראשית באה ע"ד "נקבה תסובב גבר", דהשמחה כנכון צריכה להביא לידי תורה, וה"נ הסוכה הינה בבחי' נקבה, בחי' מידת המלכות המכונה בשם סוכת דוד, ועליה נאמר "ביום ההוא אקיים את סוכת דוד הנופלת" (עמוס ט, ז), ותקומה זו אכן באה מכח ס'מכה ברוח הקודש הנ"ל, דהסוכה הינה מלשון 'סוכה ברוח הקודש' (צ"ש תשרי י, ז), ועל ידה אכן בא ההבדל בין ישראל לעמים כנ"ל, וה"נ השמחה בחג הסוכות מבררת את שמחת מעשה בראשית, לומר לך כי שמחה זו אין לה מקום אלא כאשר באים על ידה אל שמיני עצרת ושמחת תורה, ומי שאכן בא מכח חג הסוכות אל שמחת תורה, ה"ז מורה על כי שמחתו היתה שמחה יהודית, משא"כ הגויים הרי אינם באים אל שמחת תורה, והא ראייה כי שמחתם בחג איננה שמחה אמיתית, ולכן שמחה זו שלהם הינה מתמעטת והולכת.

השמחה בבתי בראי על אף האבל שבבתי גוואי - מכח התקוה שבבתי גוואי דנוואי

וחידוש זה שקבע ה' בארץ, כי מעשה בראשית יכולים להביא לידי תורה, ע"ד "נקבה תסובב גבר", היפך מה שנחשב בדרך כלל כי התורה היא העיקר, והכל בא ממנה, וכפי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שקיומה תלוי בקבלת התורה, הנה י"ל כי יסוד עניינו בא ע"ד דאיתא בגמ' (מגיגה ה:), "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" (ימיה יג, ז), ומי איכא בכיה קמיה קוב"ה, והאמר רב פפא, אין עציבות לפני הקב"ה, שנאמר "עוז וחדוה במקומו" (דה"א טו, טז). לא קשיא, הא בבתי גוואי, הא בבתי בראי. ופירש"י, דבבתי בראי נאמר "עוז וחדוה במקומו", ובבתי גוואי איכא בכיה, דכתיב "במסתרים תבכה נפשי". אולם רבינו חננאל פירש להיפך, דכי ליכא בכיה בבתי גוואי, ומקום הנקרא "מסתרים" בבתי בראי הוא.

ואליבא דאמת י"ל כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וניתן להמשיל ענין זה לאלמנה המתאבלת ביותר על בעלה, אולם יחד עם זאת הרי עולם כמנהגו נוהג, ועליה להמשיך את מהלך החיים, ולחנך את צאצאיה, והרי השרוי בעצבות ואבלות אינו יכול לפעול כהוגן, ואין ביכולתו להצליח במהלך החיים, ולכן מוכרחת האלמנה להתלבש בלבוש של שמחה, ולהמשיך את מהלך חייה כראוי, באופן אשר בהיותה

שהוא לשון סיבוב. וסיבוב זה הוא בבחי' עיגולים שיש להם שייכות אל מעשה בראשית, כענין עולם הטבע הבא ע"ד גלגלים עגולים, ובבחי' זו אכן בא החידוש הנ"ל, דבעלמא נחשב כי עולם הטבע מקבל מן התורה, והתורה היא המביאה שמחה במעשה בראשית, אך לפעמים ישנו דבר חידוש, והוא מה שהשמחה נמשכת מן העיגולים עצמם, ואשר העיגול נעוץ סופו בתחילתו, והיינו לומר כי אם בעלמא ישנם אנשים גדולים ואנשים קטנים, והאדם עצמו יש לו עליות וירידות, הנה העיגול מורה על הנהגה שאין בה עליות וירידות, ולא גדולים וקטנים, אלא הכל סובב סביב סביב, וכאשר מגיעים אל המקום הנמוך ביותר אזי שבים לאלתר אל המקום הגבוה ביותר, והנהגה זו מביאה לידי שמחה, ועל ידה ניתן לזכות לתורה, וכדיבואר להלן.

ומעין חידוש זה מתגלה בימים טובים אלו לישראל, שבהן בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים, וע"ד מאמר הרה"ק מאפטא ז"ע (סו"א צנ"ט א"ז ד, ז), שאמר ברמז דברי חז"ל, לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב, דהנה אמרו רז"ל (תענית לא), עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, וענין המחול הוא, דההולך במחול הולך סביב סביב בהיקף, ואין שם מעלה ומטה ראש וסוף, כן לא יהיה לצדיקים לעתיד קנאה ושנאה, לומר זה גבוה למעלה מזה, והוא הוא יום טוב לישראל, כשאין ביניהם קנאה ושנאה ותחרות. וזהו הרמז לא היו ימים טובים לישראל כט"ו בא"ב, רמז כי אות ה"טו"באל"ף ב"ית הוא אות ס', שהוא עגול סביב, ואין בו ראש וסוף, והוא בחינת המחול, והוא היום טוב הגדול לישראל, עכ"ל. והנה אות ס' באה ג"כ להורות על מי שבא לידי נפילה ח"ו, דאעפ"כ יש לו ס'מכה לנפילה זו, וכמאמר חז"ל (נזקות ד:), מפני מה לא נאמר נו"ן ב"אשרי", מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, דכתיב "נ'פלה לא תוסיף קום בתולת ישראל" (עמוס ה, ג). אמר רב נחמן בר יצחק, אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקודש, שנאמר "סומך ה' לכל הנופלים" (תהלים קמ"ה, יד). והרי לן כי אות ס' באה להמשיך סמיכה אפילו אחר הנפילה, וה"ז הוראה על כי אין בו ביטול וירידה עולמית, ונרמז עניינו ג"כ בצורת אות ס' שנעוץ סופו בתחילתו, לומר לך כי אף מי שנפל עד למטה מטה, יש לו עדיין ס'מכה, להיותו חוזר להתעלות עד למעלה מעלה, כגלגל החוזר בעולם, והנהגה זו מביאה לידי שמחה יתירה.

ומעתה הנה בבחי' זו בא נח לנטוע כרם יין לאחר המבול, שהרי בזמן המבול היה נראה כי העולם עומד להיחרב לגמרי, אך למעשה ראו כי העולם לא נחרב מכל וכל, אלא יש לו עדיין קיום, והוא מתחדש כבראשונה, דעולם כמנהגו נוהג, והגלגל חזר לסבב כהרגלו, והנהגה זו הרי מביאה שמחה במעשה בראשית, ונח עמד על שמחה זו, ולכן נאמר בו "ויחל נח", לשון 'חולות בכרמים', "ויטע כרם", בכדי להמשיך ע"ז את השמחה הנובעת ממעשה בראשית. אמנם נתבאר כי בשעה זו נתברר ההבדל בין השמחה של בני ישראל לבין שמחת הגויים, דשמחת בני ישראל מביאה לידי

עשה ה' בארץ כי השמחה של מעשה בראשית תביא לידי תורה, וביותר מתגלה ענין זה בזמן החורבן.

וביסוד זה יבואר ענין הנחמה על חורבן בית המקדש הנמשכת בחמשה עשר באב, שהרי נתבאר כי בזמן החורבן ישנה עצבות בבתי גוואי, ובשעה זו בהכרח להמשיך את השמחה הנחוצה לקיום העולם מכח מעשה בראשית, באופן אשר מכח השמחה של מעשה בראשית ניתן לזכות לתורה, והרמז לענין זה בא ע"י בנות ירושלים שהיו 'חולות בכרמים', ומחולות אלו רומזות אל אות ס', ע"ד 'סמכה ברוח הקודש', והוא ענין הברור כי מעשה בראשית אינו בטל לעולם, וסוף כל סוף יהא לו קיום, ולא עוד אלא שממנו נמשך קיום לכל שאר הדברים, ומכח תקוה זו נמשכת שמחה בכל עת.

מעלת המצוות של מעש"ב שמקור שרשם בפנימיות התורה, והשמחה הנמשכת בהם

וע"פ הנ"ל יבואר ג"כ עומק ענין מה שנתבאר במקום אחר, דישנם כמה מצוות שהן בבחי' מצוות של מעשה בראשית, והיינו לומר כי הטבע מחייב לקיים מצוות אלו, ולכן גם אומות העולם מקיימים אותן, אלא שהתורה ציוותה לקיימן בתורת מצוה. וכגון מה שמעשה בראשית מחייב שיהא לכל אומה ואומה חבל ארץ לדור בו, וכן כל אומה ואומה צריכה למנות לה מלך מצד הנהגת הטבע, אמנם התורה קבעה עניינים אלו ע"ד מצוה, כענין מצות כיבוש הארץ, ומצות מינוי המלך, והציווי על מצוה זו אכן בא בלשון שכזה, דכתיב 'ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבותי' (דברים י, ז). וזהו ביאור דברי חז"ל (הונא נר"י ר"ש נלאשתי), מה טעם פתח ב'בראשית', משום 'כח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גויים' (פסלים ק"א, ו), והיינו לומר כי כיבוש ארץ ישראל מושרש בעצם במעשה בראשית, וזהו דין במעשה בראשית, דכל אומה צריכה ארץ, וכל אומה צריכה מלך, אמנם רצון ה' הוא, שמינוי מלך ישראל, וכיבוש ארץ ישראל, יבוא ע"ד מצוה, בכדי לקדש את מעשה בראשית. והנה מצד זה נראה בחיצוניות הדברים כי מצוות אלו עומדות במדרגה פחותה משאר המצוות, שהרי גם הגויים יש להם עניינים אלו, אמנם ע"פ הנ"ל נמצא כי אדרבה, מצוות אלו נמשכות בעצם ממקום נעלה יותר, וכנ"ל אשר שורש מעשה בראשית נמשך מפנימיות התורה.

והמצוות של מעשה בראשית אכן יש להם שייכות יתירה לענין השמחה, וכנ"ל אשר השמחה בכל עת נמשכת מן השורש הפנימי של מעשה בראשית, וכן נודע כי 'אין שמחה כביאת הארץ' (עיי' נספח"ק או"ח"ט דברים טו, א; וזה"ק מ"ג קי"ט), וכמו"כ בכל עת שהמליכו מלך בישראל היה זאת ע"ד שמחה גדולה, וכגון מה דכתיב בהמלכת שאול, 'וישמח שם שאול וכל אנשי ישראל עד מאד' (ש"ל י"א, טו). ועד"ז בא ג"כ ענין מאמר חז"ל הנ"ל, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, והיינו נמי מכיון שענין הזיווג הוא מצוה של מעשה

בינה לבין עצמה, בבתי גוואי, אזי אכן "בכו תבכה בלילה, ודמעתי על לחיה" (איכה א, ג), אך בבתי בראי שורה האלמנה בשמחה, והיא מנהיגה את ביתה כרגיל, בדומה למאמר החובות הלבבות (פרישות פ"ד), הפרוש צהלתו בפניו ואלו בלבו. ועד"ז הוא ג"כ בענין חורבן בית המקדש, דאע"פ שעולם חשך בעדנו, ואבד מאתנו בית חיינו ממש, והשכינה הק' "היתה כאלמנה" (שם פסוק א'), ולכן בבתי גוואי נאמר "במסתרים תבכה נפשי", מ"מ כלפי חוץ עולם כמנהגו נוהג, וכלל ישראל צריכים להמשיך ולפעול בו כמימים ימימה, וזאת ע"י התלבשות בלבוש של שמחה, וזהו ענין מה שבבתי בראי נאמר "עוז וחדוה במקומו", כפירש"י. אמנם לאורך גיסא, הא גופא מה שיש לאדם כח להמשיך צהלה בפניו על אף האבל שבלבו, ה"ז מכח פנימיות עמוקה ביותר הקובעת לומר כי עדיין לא אבדה תקוה, וכדאי הדבר להמשיך את העולם כמנהגו, דסוף כל סוף יתהפך הגלגל לטובה, וזהו השמחה הבאה בבתי גוואי דגוואי, ע"ד "עוז וחדוה במקומו", גם בשעת האבל עצמו שנאמר בו "במסתרים תבכה נפשי", וכפירוש רבינו חננאל.

שמחת מעש"ב בזמן הגלות מצד שיסודה במקום גנוז שאין בו חרבן, מחול שאין בו נפילה עולמית

ומעתה נימא כי עד"ז בא ג"כ ענין התורה ומעשה בראשית, דמעשה בראשית הינה בבחי' בתי גוואי, ובעלמא אכן באה השמחה במעשה בראשית שבבתי בראי מכח התורה שבבתי גוואי, אולם בזמן החורבן הרי נאמר "במסתרים תבכה נפשי", ושוב יש לתמוה מהיכן נמשכת שמחה במעשה בראשית, עד שיהא בכוחה להמשיך את מהלך החיים ע"ד עולם כמנהגו נוהג. אמנם ה"נ נימא כי שמחה זו אכן באה אליה מכח פנימיות עמוקה יותר, וע"ד מה שנודע כי מעשה בראשית גופא נחשב בפנימיות הדברים בבחי' תורה, ולא עוד אלא שבריאת העולם באה ע"י פנימיות התורה, ומי שיש לו השגה בפנימיות התורה יכול לעמוד על ענייני התורה מתוך מעשה בראשית גופא. ומעשה בראשית אכן הוא אחד ממדרגות סודות התורה (מגיגה א'), ולא נבוא עתה לבאר את החילוק בין מעשה מרכבה למעשה בראשית, ועכ"פ נמצא כי כל מעשה בראשית אינו אלא חטיבה אחת של סודות התורה, וכן אמרו חז"ל (נר"י ט, א), דמתחילת ספר "בראשית", עד 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד' (נלאשתי א, א'), "כבוד אלקים" הוא, "הסתר דבר" (משלי כה, ג). והנה נודע כי מצד העולם הפנימי נחשב כי בית המקדש לא נחרב בעצם, והוא קיים עדיין בגניזה גם אחר החורבן, ומעתה נימא כי מכח מקום גנוז זה נמשכת שמחה אל מעשה בראשית אף בזמן הגלות, עד כי עולם כמנהגו נוהג. ויתירה מזו, דהנה בזמן הגלות נראה לכאורה כי התורה ושאר הדברים הרוחניים נחרבו, אך בשעה זו נמשכת השמחה גם בהם מכח מעשה בראשית שהינה בעצם בבחי' בתי גוואי דגוואי, ועל כך נאמר "כי ברא ה' חדשה בארץ, נקבה תסובב גבר", דחידוש

כי הם ברחו מהר סיני מחמת גודל השתוקקותם למהר ולבוא אל ארץ ישראל, ושוב תחזור פרשה זו למקומה, דלא יהא בה עוד צורך להפסיק בין פורענות לפורענות.

וביותר י"ל, כי סוד המלצה זו אכן נרמז בפרשת "ויהי בנסוע" גופא, דהנה פרשה זו הינה כלליות כל התורה, וכדאיאתא בגמ' התם, כי רק ספר תורה שנותרו בו פ"ה תיבות כשיעור פרשה זו, מצילין אותו מפני הדליקה בשבת. וכמו"כ פרשה זו יש בה שני פסוקים, בפסוק הראשון ישנם י"ב תיבות, נגד י"ב התיבות שבפסוק האחרון שבתורה, דכתיב "ולכל היד החזקה, ולכל המורא הגדול, אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דנ"ט לז, יג), ובפסוק השני ישנם שבע תיבות, נגד שבע התיבות שבפסוק ראשון שבתורה, "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". ונמצא כי פרשת "ויהי בנסוע" הינה בבחי' "חולות בכרמים", ע"ד נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן. ועומק הענין הוא, דבפרשה זו נעשה קשר בין מדרגת התורה ומדרגת מעשה בראשית, דז' התיבות של פסוק "בראשית" הם בבחי' הנהגת הטבע ומעשה בראשית, וי"ב התיבות שבפסוק "לכל היד החזקה" הם בבחי' הנהגת הנס, הנהגת התורה, ובפרשה זו נתקשרו שניהם כאחד. ומעתה הנה קשר זה גופא מגלה את סוד בריחתם מהר סיני, שהיה זאת כבריחה ממדרגת התורה בכדי לבוא אל ארץ ישראל שהינה במדרגת מעשה בראשית. ולכן נמי לעתיד לבוא, כאשר יתגלה מעלת מעשה בראשית על התורה, שוב לא יצטרכו עוד לפרשה זו במקום זה, דאזי יהא פשוט הדבר כי כל בריחתם מהר סיני היה בכדי לבוא אל מדרגת מעשה בראשית.

וחידוש זה הוא בבחי' "ונהפוך הוא" (אסמ"ט ט, א), וע"ד "הפכת מספדי לחחול" לי" (תהלים ל, יג), וכענין "כי ברא ה' חדשה בארץ, נקבה תסובב גבר", דבכך מתגלה כי עניינים הנראים לכאורה כפחותים יותר, הם בעצם עניינים נעלים עד מאד, וכענין מעשה בראשית אשר כלפי חוץ נראה כי ה"ז במדרגה פחותה יותר ממדרגת התורה, ואילו ע"פ חידוש זה מתגלה כי מעשה בראשית יונקים באמת מרזין דאורייתא, וזהו חידוש גדול. ומעתה הנה בבחי' זו בא ג"כ ענין השמחה בחמשה עשר באב הרומוז לאות ס', כענין נעוץ סופן בתחלתן, דהנמוך ביותר נעשה הגדול ביותר, ועל כך אמרו חז"ל כי עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קיינו לו ויושיענו, זה ה' קיינו לו, נגילה ונשמחה בישועתו" (ישעיה כה, ט), יעזור השי"ת שזוכה לבוא אל זמן זה בב"א.

בראשית, וכל ענייני מעשה בראשית באים ע"ד שמחה, ולכן נמי ניתן לזכות על ידם לתורה, בבחי' "נקבה תסובב גבר".

לעת"ל יבורר כי הבריחה מסיני באה בכדי לבוא אל אר"י, מצד מעלת מעש"ב על התורה

והנה ע"ד החידוש הנ"ל יבואר ג"כ מאמר חז"ל (שנ"ק טו:), דפרשת "ויהי בנסוע" (נמדנ"ג ל, לט"ו), עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה, לומר שאין זה מקומה, דתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה, ולמה כתבה כאן, כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. פורענות שנייה מאי היא, "ויהי העם כמתאוננים" (ש"א יא, א), פורענות ראשונה "ויסעו מהר ה'" (ש"א ג, ג). ופירשו התוס', דפורענות ראשונה זו היינו כדאמר במדרש, "ויסעו מהר ה'", שנסעו מהר סיני כתינוק היוצא מבית הספר, שבורח והולך לו. והנה לכאורה צ"ב, כי פרשה זו הרי נכתבה כאן לצורך, בכדי להפסיק בין פורענות לפורענות, וא"כ אימתי יהא ביכולתה לחזור למקומה, וצ"ב.

וביאור הענין הוא, דהנה בפשטות הדברים אכן נחשב כי בריחתם מהר סיני הייתה כתינוק הבורח מבית הספר, אמנם אליבא דאמת ניתן לפרש את ענין בריחה זו באופן אחר, ונימא כי היה זאת מכיון שהם רצו למהר ולבוא אל ארץ ישראל, ואשר ארץ ישראל הינה בבחי' מעשה בראשית, ומצד זה יש לה מעלה יתירה על הר סיני, ע"ד "נקבה תסובב גבר", ובבחי' זו אכן מותר לברוח מהר סיני בכדי לבוא אל ארץ ישראל. אלא שלמעשה חזינן כי הם באו אח"כ לידי חטא המרגלים, והיה ביכולתם לדבר לשון הרע על ארץ ישראל, וה"ז מורה על כך כי הם לא הבינו את קדושת ארץ ישראל על נכון, ולכן אי אפשר לפרש את בריחתם מהר סיני שהיה זאת בכדי לבוא לארץ ישראל. ואף אם נפרש את בריחתם מהר סיני באופן זה, מ"מ הא ודאי כי כוונתם לא הייתה לבוא אל ארץ ישראל במדרגת ארץ ישראל כנכון, ואילו בכדי לבוא אל ארץ ישראל זו אשר הם נתכוונו אליה היה אסור להם לברוח מהר סיני, ולכן נחשבת נסיעה זו כפורענות. אמנם עדיין י"ל, כי בעומק נפשם אכן היה לכלל ישראל חביבות יתירה אל ארץ ישראל, וזהו עצם טעם בריחתם מהר סיני, אלא שהם עצמם לא השיגו טעם זה בגלוי, ונחסר להם בעצמם ההבנה בחביבות ארץ ישראל כנכון, אך לעתיד לבוא, כאשר יתגלה אמיתת ענין ארץ ישראל, וכמו"כ יתגלה גודל האהבה שיש לכל איש ישראל אל ארץ ישראל, הנה אזי אכן לא יאמרו כי הם ברחו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר, אלא יאמרו

תוכן השיעור:

/ בירור ההבדל בין ישראל לעמים באופן השמחה שלהם, אם היא מביאה לתורה, כשמחת חג הסוכות המביאה לשמ"ע ושמח"ת /

נח שהביא קיום לעולם נדרש לשבח מצד מדרגת מעשה בראשית גרידא, אך מצד בירור מעשה בראשית ע"י התורה הינו נדרש לגנאי

דברי תורה

בזמן החרבן מכח ששרשה בפנימיות התורה, ובבחי' זו נחשב כי ביהמ"ק נגזו ולא נחרב, ועי"ז נמשכת שמחה אל מדרגת התורה. ענין הנחמה על החרבן בט"ו באב ע"י המחולל בבחי' אות ס' המורה שאין נפילה עולמית / המצוות של מעש"ב באות לקדש את טבע מעש"ב, ושורשן מפנימיות התורה שלמעלה מפשטות מדרגת התורה, ולכן יש בהן שמחה יתירה / הבריחה מהר סיני באה בעצם בכדי למהר ולבוא אל אר"י, בבחי' מעש"ב שלמעלה ממדרגת התורה. באותה שעה עדיין לא נתגלה אמיתת מדרגת אר"י, החביבות וההשתוקקות אליה, ולכן ה"ז נחשב כפורענות. גילוי ע"י פרשת "ויהי בנסוע" ששתי פסוקיו מקשרים את מעש"ב עם התורה ע"ד נעוץ סופן בתחילתן, קשר נס וטבע / גודל שמחת ט"ו ע"י הגילוי בחי' מחול, הנמוך ביותר נעשה גדול ביותר.

ההבדל בין ישראל לעמים בא מצד מעשה בראשית שיש בו מקום לאוה"ע, ולא מצד התורה שאין להם מציאות בה כלל. בירורו ע"י האשה שיש לה שייכות אל מעש"ב, מדרגת ליל שב"ק בבחי' מטרוניתא, שירה ושמחה כשמחת יום בריאת שמים וארץ / שרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה - א. שמחת המשפיע כשיש לו כלי מוכן לקבל. ב. במדרגת לעת"ל "נקבה תסובב גבר", שמחה המביאה לידי תורה / הנהגת הטבע בבחי' עיגול שנעוץ סופו בתחילתו ללא עליות וירידות, גדולים וקטנים, ס'מיכה לכל נפילה לומר שיש לה תקוה, הכרה פנימית זו מביאה לידי שמחה אף בזמן החרבן, ועי"ז זוכים לבוא לידי תורה. שמחת נח כשלא נחרב העולם לגמרי ע"י המבול, אלא ששמחתו לא הביאה לתורה, וה"ז שמחה של גויים / השמחה בבתי בראי על אף הבכיה שבבתי גוואי - דעולם כמנהגו נוהג, ובהכרח להתלבש בלבוש של שמחה. ושמחה זו נמשכת מכח הכרה פנימית כל לא אבד תקוה בבתי גוואי דגוואי / שמחת מעש"ב

מדור זה נתנדב לעי"נ
האשה החשובה מרת פעריל ב"ר טובי ע"ה
נדבת משפחת דרו הי"ו

שיעור בספר מסילת ישרים

מחזור ד'

שיעור מ"ז (ב) - פרשת בהר בחוקותי תש"פ

פרק ט"ו - בדרכי קניית הפרישות

ודביקות הבורא שהוא כוונת התורה הוא הדבר היחיד שאינו הבל.

והענין הזה נעשה בזמן הזה בעולם החיצוני של זמנינו כדבר מוזר, מה שבאמת היה זה צריך להיות הענין הנחוץ והמבוקש והידוע ביותר, והכל היה צריך להסתובב סביב ענין זה, אבל למעשה נעשה זה כדבר זר ומוזר. ועד כדי כך שאפילו המחנכים ואלו שמקווים מהם שהם ישפיעו תורה ויראת שמים לנשמות ישראל, גם הם מתעלמים מענין זה. ומן הסתם חלק גדול בטעם הדבר נובע מחמת ייאוש, שהתייאשו מהדור ואפשר שהתייאשו גם מעצמם, והם חיים חיים של בדיעבד וחיים של יאוש מהענין המכוון הזה. וכמה מחנכים מדברים היום אל בחורים מענין דביקות, ומי תובע היום מהתלמידים והחסידים שלו דביקות הבורא. אבל באמת זהו הכוונה העליונה ותכלית כל התורה.

דביקות - הכרה אמיתית בהקב"ה

וענין הדביקות הוא שהקב"ה ברא את כל העולם כדי שיהיה לאדם הכרה בהקב"ה. והקב"ה הוא מציאות האמת היחיד שיש בעולם, ואין עוד מלבדו שום מציאות של אמת. ומציאות האמת של הקב"ה הוא הכולל את הכל והוא האור של כל הבריאה, ואין שום דבר אחר בעולם מלבד אור ה' ונועם ה', וזהו המציאות האמיתי שכל שאר המציאות שבעולם תלויים בו. וכמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות יסודי התורה: 'סוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו', וצריך שיהיה לאדם הכרה בענין זה.

דביקות הבורא הוא תכלית כל התורה ומצוות

בהמשך לענין שנתבאר אשר טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו, שיהיה לו קצת דעת זקנים ויוכל לעשות איזה חשבון הנפש מהו דבר נחוץ ומוכרח ומהו דבר שאינו נחוץ ומוכרח. והנה יש לדעת שגם במחנה הקדושה יש הרבה מדריגות, ועל האדם לשאול ולהתבונן מה הוא הדבר הנחוץ ביותר שצריך לזכות לו בעולם הזה ומהו חובתו בעולמו. ואף שבוודאי בכלליות התשובה היא שחובתו בעולמו הוא לעשות רצון ה', אבל עדיין יש לשאול מהו רצון ה', ומהי התכלית שעבור זה נתן הקב"ה את כל התורה והמצוות. והן וודאי אמת שצריך לקיים תורה ומצוות בכל פרטיה ודקדוקיה, וצריך להיות מתמיד בתורה ותלמיד חכם, ולקיים את כל המצוות ששייך לקיים, אך עם כל זה יש לדעת מהו הדבר הכללי שצריך לצאת מכללות כל אלו הדברים והעניינים, ומהו הכוונה העליונה בכל התורה והמצוות.

והיינו שיכולים לעשות ולקיים את הכל, אבל אם אין עושים זאת באופן הנכון לא יבואו אל תכלית הכוונה העליונה. ובכן יש לדעת מהו הדבר שנוכל לומר עליו שזה וודאי אינו הבל, ולא שייך לומר עליו 'הבל הבלים הכל הבל', כי ברור שזהו התכלית הנרצה והענין המבוקש, וכאשר מגיעים לתכלית זו יודעים כי הוא זה, וזהו הדבר שביקשו להגיע אליו. והתשובה על כך היא שאכן יש ענין אחד שעליו מיוסד כל התורה והמצוות, ועל דבר זה צריכים לעבוד וזהו כל התכלית, וכשמגיעים לתכלית זו מבינים לבד שעבור זה נבראו. ודבר זה מפורש הוא בתורה שתכלית כל התורה כולה היא לבוא לדביקות הבורא.

ביסודה ולא תחיה עוד חיי בשרים'. ולפי זה צריך ביאור בפשט הכתוב שלכאורה אינו מובן מה אמרו בני ישראל שאם עד עתה סברו שהנפש תדבק בשרשה בעת שתשמע את דברי ה', הנה היום הזה ראינו 'כי ידבר אלקים את האדם וחי', וכי היתה כוונתם לומר שראו שאין זה נורא כל כך ועדיין יכול האדם לחיות גם אחר שמעו את קול ה'.

והביאור בזה הוא, דהנה באמת בשעת מתן תורה הרי פרוחה נשמתן, אבל תורת ה' תמימה משיבת נפש, שהתורה השיבה להם את נפשם. ולזה אמרו שעתה ראו: 'כי ידבר אלקים את האדם וחי', שיכול אדם להידבק בהקב"ה והתורה תשיב לו את נשמתו שעדיין יוכל לחיות. וזהו עומק ענין התורה שמזככת את האדם באופן שהגוף והנשמה שלו יעבדו ביחד. והתורה יורדת ממקום גבוה למקום נמוך (עיין תענית ז.). והיינו שהתורה מביא לאדם קדושה מסויימת שמקדש גם את גופו ולא רק את נשמתו, עד שיוכל לומר לבי ובשרי ירננו אל א-ל ח', שגם לבו וגם בשרו שניהם דבוקים בהש"ת.

והנה גם קודם מתן תורה ידעו ישראל מענין הדביקות בהקב"ה באופן שהנשמה מתדבקת בהקב"ה ועולה לשמים והגוף אינו יכול לעלות עם הנשמה, שמחטא עץ הדעת נגזר על הגוף שלא יוכל לעלות למעלה ויישאר למטה בארץ. אבל במתן תורה הוסיף וגילה הקב"ה דבר נורא, שיכולים להכניס גם את הגוף בדביקות ה'. ועל זה אמרו שעתה ראו כי ידבר אלקים את האדם וחי, שהקב"ה ידבר עם האדם וגם הגוף יתקדש על ידי זה, ולא רק הנשמה תהיה לה הכרה בהקב"ה, אלא גם הגוף יהיה לו הכרה בהקב"ה ויעבדו שניהם יחדיו ויוכל להתקיים ולחיות בגוף ונשמה. ואכן דבר זה היה אצלם חידוש גדול.

וכאשר נפרש חידוש זה בלשון אחר נאמר שכך אמרו ישראל שעתה ראינו 'כי ידבר אלקים את האדם וחי' שאכן זהו החיים האמיתיים, כאשר שהנשמה חיה יחד עם הגוף. וכאשר מילתנו אמורה בזה בדרך משל למי שנכנס לבית החולים או למוסד שנמצאים שם אנשים זקנים למשך שנים רבות, ושם יש כמה מיני חולים מוגבלים, זה אינו יכול לשמוע וזה אינו יכול ללכת, וזה אינו יכול לנשום רק באמצעות מכשירים שונים וזה לגמרי אינו שפוי בדעתו, ואדם זה עוד היה לאחרונה קצת שפוי בדעתו ועתה כבר איננו שפוי בדעתו לגמרי. ומי שהוא במצב טוב יכול ללכת קצת ממקום למקום בכסא גלגלים. והרופאים מסתובבים שם יומם ולילה. וכל כמה ימים מוציאים משם אחד מהתושבים לבית הקברות, וכל אחד השווה שם יודע כי קרוב גם יומו כמו שכניו. והם נמצאים שם זמן רב עד שמתרגלים לכך שזהו המצב, וכבר אינם נופלים בעצבות אחר שהתרגלו כבר לכך שזהו המצב הרגיל.

והכרה היינו כמו שנפגש עם הקב"ה פנים בפנים ורואה ושומע ומרגיש אותו. ואף שבוודאי יש הרבה מדריגות בענין זה, ולא כל אדם זוכה בענין זה באותה מדריגה, אבל בכלליות הנה ככל שהאדם מתקרב למדריגה זו הרי הוא מתקרב יותר אל התכלית האמיתית, ועכ"פ הוא מין במינו והרי הוא הולך בשביל הישר ובדרך הנכון, וכאשר הולך בדרך הנכון בוודאי יגדל ויתעלה יותר ויותר כסדר בהשגה זו. ומה שענין זה נקרא דביקות, הוא מפני שזה שהיה לו פעם הכרה בהקב"ה נעשה כל כך מקושר ומאוחד עמו עד שאי אפשר לו שוב להתנתק מזה כלל, ואם הוא מתנתק מהכרה זו הרי זה רק מפני שיש כוחות אחרים כוחות גופניים שמושכים אותו למטה, אבל בעצם מצד ההכרה הזאת שהיה לו ומצד הנשמה שלו הרי הוא מרגיש שהוא אחד ממש עם הקב"ה.

והוא כמו ענין האהבה שמדבק שני אוהבים כאחד, ודביקות היא מדריגה גדולה מאד של אהבה, אהבה שמביאה ממש לידי דיבוק האוהב והנאהב. ויש לזה כמה לשונות, אהבה דביקה חשיקה וחפיצה. והוא אהבה שאי אפשר להתנתק הימנה. ולא רק שיש לו הכרה בהקב"ה אלא שנעשה אחד עם הקב"ה ומתייחד עמו, ואור ה' מאיר על נשמתו, ונעשה על ידי זה איש אלוקי ודוגמא דלעילא. ועל דבר זה נברא כל העולם והכל סובב סביב ענין זה. וזה כוונת כל התורה כולה להגיע לדביקות והכרה בה', שהוא הכרת האמת, שאין אמת אחר זולת הש"ת.

וענין זה יש לו שייכות מיוחדת עם הזמן הזה בתקופת השנה שמתכוננים לשבועות מתן תורה. כי למדריגה זו זכו בני ישראל בשלימות הגדולה ביותר במתן תורה, כדכתיב (דברים ה, ד): 'פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש', שהקב"ה נתגלה לישראל במתן תורה. ובכל שנה בחג השבועות חוזר ענין זה על עצמו, והוא זמן מסוגל לזכות לבחינה ומעין של מדריגה זו, ועכ"פ להיכנס לשביל ולפתח השער של בחינה ומדריגה זו.

'היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי'

ואמר הכתוב (שם ה, כא): 'הן הראנו ה' אלוקינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי'. ובפשטות הכוונה הוא בדרך חידוש שסברו שכאשר ידבר אלקים עם האדם ימות מיד, והנה ראו שיכול אדם לחיות גם כי ידבר אתו אלקים. והרמב"ן ביאר בזה שכאשר הקב"ה מדבר עם האדם, מתדבק האדם כל כך בהקב"ה, ונשמתו זוכה למדריגה גדולה כל כך של דביקות, עד שאין גופו יכול לסבול זאת, ואין הנשמה יכולה שוב לחיות חיים גשמיים עם הגוף כי דבקה בשרשה. ובלשון הרמב"ן (שם, כג): 'שהשומע קול אלקים שעמו מקור החיים תדבק נפשו

נמצאים בקרבת הצדיק הרי זה כמו שנמצאים בבית המקדש. אבל עדיין לא זהו עצם התכלית, שהתכלית אינו ההכרה בבית המקדש ובצדיק, אלא שעל ידי שרואים את הצדיק שהוא דבוק בהקב"ה, מעתה יראה גם הוא עצמו להיות כן שהוא יהיה צדיק ובבחינת בית המקדש.

וכאשר האדם בא אל הצדיק ורואה את האור הגדול של הצדיק ויש לו אמונה בצדיק ודבוק בצדיק, הרי זה דבר טוב שזה מעורר בו רצונות טובות ומייסד אותו בהשקפות טובות. ובזמן הזה שנתמעטו הצדיקים יכולים לראות אפילו אברכי כולל ותלמידי חכמים גדולים שאינם יודעים אפילו את הא"ב ביסודות היהדות שגם עם הארץ בדורות הקודמים היה יודע מכך, ואינם יודעים מהו ענין הצדיק, ומהו כל תכלית החיים. ויכולים לראות אפילו לומדים חשובים שכשיראו בחור שמתכלל בדביקות יאמרו עליו שהוא שוטה ויזלזלו בו שמן הסתם הוא שייך לאיזה כת של פרומערס, ואין מחשיבים כלל ענין זה. אבל באמת אינם מבינים מה שאפילו יהודי פשוט היה מבין פעם, ואפילו יהודים פשוטים ועמי הארצות היו מבינים את החשיבות של דביקות הבורא ותפילה בהתלהבות והחשיבות של הצדיק.

ואמנם גם זה שאדם יודע את חשיבות הענין הוא דבר טוב, אבל לא די בזה, וצריך שהוא עצמו יהיה כך, ויתחיל לעבוד להיות במדריגת הצדיק, ואפילו אם לא יהיה לגמרי כמו הצדיק, עכ"פ עליו לעבוד על כך להתקרב יותר למדריגה זו. וכן כשהיה האדם בא לבית המקדש ורואה כהנים בעבודתם והשראת השכינה, אף שהיה עדיין רחוק מאד מזה, מכל מקום היה זה מעורר אותו לעבוד על כך להתקרב יותר למדריגה זו, וזה היה תכלית ענין בית המקדש.

כי זה כל האדם

וענין זה של הכרת הבורא הוא התכלית הנכונה של כל דבר, וכמאה"כ סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, וזה הכלל שעל כל אחד לדעת ש'זה כל האדם'. ושלימות ההכרה בבורא הוא יראת שמים ואהבת ה', שכאשר האדם מכיר את הקב"ה יש לו אהבה ויראה. ואהבה ויראה הם שני דברים הבאים כאחד, והם באים מההכרה הכללית של דביקות הבורא. והנה זאת התורה לא תהא מוחלפת ואי אפשר להתעלם ולשנות דבר זה שזהו עיקר הכל וזהו כל תכלית החיים, וכמו שמפורש בכמה פסוקים מפורשים בתורה, ומי שאומר שבזמן הזה הוא אחרת, הרי הוא אפיקורס, כי התורה לא תשתנה לעולם.

אבל כשנכנס שם איש בריא לבקר חולים ורואה מה שנעשה שם, הרי הוא חושב לעצמו הנה מודה אני לפניך ה' שאני בריא והנני חי חיים בריאים ומתוקנים והנני יכול ללכת וללמוד ולהתפלל ולהתעסק בפרנסה וכל חושי ואיברי בריאים והנני גבר בגוברין, והוא מסתכל על השוהים שם כמו שנמצאים בגיהנם וכי לזה ייקרא חיים, הלא הוא יותר מיתה מחיים.

כיוצא בזה אמרו בני ישראל לאחר מתן תורה, הנה היום הזה ראינו שרק כאשר 'כי ידבר אלקים את האדם', כאשר נתגלה הקב"ה במתן תורה 'וחי' - אז הוא חי. ועתה יודעים אנו מה זאת אומרת לחיות, והנה עד עתה היינו סבורים ומדמים שאנו חיים, אבל עתה נוכחנו לראות שהיינו נמצאים בבית חולים לחולים מוגבלים, כי במה נחשב החיים לחיים אם אין לאדם דביקות ואם אינו מרגיש את הקב"ה בכל רמ"ח אבריו ושט"ה גידיו, ואיזה חיים הם אם האדם יכול ליהנות מתאוות גשמיות ובפרט בריבוי הגשמיות שבזמן הזה, ואם אינו מרגיש טעם בשבת. הרי מי שחי חיים כאלו הוא כמו שחי בבית חולים והרחמנות עליו גדולה ביותר. והיום הזה ראינו שכאשר הגוף והנשמה שניהם גם יחדיו נהנים רק מתאוות רוחניות ומנועם זיו ה', אזי 'וחי', ועתה נוכחים אנו לראות מה נקרא חיים.

פה אשב כי איזתיה

ונוכחנו לראות שעד עתה היו כל חיינו הבל הבלים ודברי שטות והבל, ולא ידענו עבור מה אנחנו חיים. וכגון שסברנו שהתכלית הוא להיות העשיר הגדול ביותר בעולם, ועל זה עבד האדם שנים רבות עד שנעשה לאיש העשיר והמכובד ביותר, אבל לאחר שעברו כמה שנים נוכח לראות שהם דברי שטות ולא הגיע לשום מקום. או שסבר שכאשר יהיה לו כבוד לזה נקרא חיים, עד שנוכח לראות שגם זה אינו כלום והוא הבל הבלים. ועתה ראינו מה זאת אומרת לחיות ומינה לא נזוע, ועל דרך שנאמר בבית המקדש פה אשב כי איזתיה, כי דבר זה לא יהיה לעולם הבל, וזהו הדבר הנכון האמיתי בעולם. והמקום הזה שהגענו אליו זה היה הדבר המכוון והנרצה מעולם, ומכאן לא נלך לעולם.

וכל התורה מיוסד על הכרה בענין זה, ואף שבדודאי לא כל אדם שווה בענין זה, ואחד המרבה ואחד הממעט, ואין הקב"ה ממעט ומבטל שום נטיה טובה. והנה בזמן הזה קשה מאד להשיג ענין זה כי מדברים מכך מעט מאד. ובדורות הקודמים הנה כמו שהיו מקבלים הכרה בכך על ידי שהיו באים לבית המקדש, אזי לאחר חורבן בית המקדש היה עיקר ההכרה בזה על ידי שהיו דבקים בצדיקים, שהצדיק הוא בבחינת בית המקדש, וכאשר

אפשר להתנתק ממנה. וגם אם אין האדם מרגיש אור זה הרי הוא צריך להתנהג כמו מי שהיה מרגיש את זה. ואלו שלומדים תורה כראוי וזוכים לתורה לשמה הם אינם יכולים להתנתק מהתורה, ולא כמו חכם שאינו יכול להתנתק מלימוד החכמה, אלא שאינם יכולים להתנתק מן התורה מחמת קדושת התורה, שמרגישים את הקב"ה במתיקות ודביקות התורה ואינם יכולים להתנתק ממנה, כמו מי שדבוק בהקב"ה שאינו יכול להתנתק מדביקות זו, ואת כל ענין הדביקות הזה הכניס הקב"ה בתורה. ובתורה יש הרבה מדריגות, וכגון מה שצדיקים עוסקים בפנימיות התורה ומייחדים יחודים שגם זה הוא בכלל תורה, והוא מדריגה גדולה יותר של תורה.

ואצל הצדיק שלומד פנימיות התורה ומייחד יחודים אזי התורה והדביקות הוא ממש דבר אחד, ולא כמי שלומד סוגיא בש"ס והוא גם דבוק בה' ומרגיש את מתיקות התורה, אלא שהתורה והדביקות הם היינו הך ממש. ואילו אצל זה שלומד נגלות התורה הרי זה מלוּבש בענייני הלכה והסברות והפלפולים. אבל גם בנגלות התורה מונח בגניזה מתיקות ודביקות התורה. ועל כן אחר שלומד אדם דף גמרא יוכל להתפלל אחר כך יותר טוב, וכן אם ילמד דף גמרא כהכנה לשבת יהיה לו אחר כך שבת אחרת. וכמו כן מתיקות התורה שמרגישים בשבת הוא הרבה יותר ממה שמרגישים בימות החול, כי מתיקות התורה הוא חלק מקדושת התורה והאלקות שמונח בתורה. ובמיוחד לימוד תורה לשמה יש בה נועם ומתיקות שהוא מדריגה של דביקות.

חיי עולם וחיי שעה

ועכ"פ מבואר שלימוד התורה הוא כמו ענין של דביקות, אף שאין זה מסוג מדריגת הדביקות של תפילה. ולא כמו שיש שטועים לומר שענין הדביקות שייך רק בתפילה ולא בתורה. ועל כן קי"ל שאלו שתורתם אומנותם פטורים מן התפילה, ולא רק שפטורים מתפילה אלא שאסור להם להתפלל שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה.

והתניא מבאר בזה שתפילה נקרא חיי שעה כי התפילה מרוממת את האדם למדריגה שאינו נשאר אצלו לאחר התפילה. ואף שאמרו הלוואי שיתפלל אדם כל היום, אבל למעשה אי אפשר לאדם שיהיה כל היום במצב הדביקות של תפילה, והאר"י כתב שאי אפשר לו לאדם להיות בדביקות ובמוחין ברציפות יותר משלש שעות. כי ענין הדביקות של תפילה הוא כמו דביקות של הנשמה בהקב"ה, ואם יתפלל אדם בכל תוקף התפילה הרי הוא עלול להגיע אף לידי כלות הנפש, והיו צדיקים שהיו צריכים לעבוד על זה הרבה שלא יהיה להם כלות הנפש

והנה בזמן הזה אין לנו את ההתגלות הזאת שהיה בימי קדם רק מעט לפי ערך. ולמעשה צריך בחור לדעת שאין לנו שיעור רק התורה הזאת, וענין ההכרה בה' תלוי הרבה בתורה. והכוונה לתורה עם תנאי התורה, כי יש הרבה שלומדים אבל אי אפשר לומר שלומדים את התורה כדת וכנכון. ותנאי התורה היינו ללמוד בכוונה על מנת לעשות רצון ה' ולהתקרב להקב"ה, ולהתפלל על הצלחה בלימוד התורה, ותורה צריך ללכת ביחד עם תפילה.

ובענין התפילה יכולים להכיר מיד על בחור אם יגדל ויתעלה באמת. שיש לפעמים בחורים שנחשבים לבחורים הטובים והמצויינים ביותר בשיבה והם לומדים גדולים וכשגדלים רואים שלא נעשה עמהם דבר, ואף אם לפעמים יגדלו להיות ראשי ישיבות ומגידי שיעורים גדולים, אבל מי שיש לו הכרה נכונה בחשיבות האמיתית יודע ומכיר עליו שהוא איש פשוט ולא נעשה ממנו דבר. ולעומת זה יש לפעמים בחורים שאפשר שלא היו מצויינים כל כך בלימוד, ונעשים מהם כלים גדולים באמת ומתגדלים ומתעלים להיות תלמידי חכמים אמיתיים ועובדי ה' נכונים, ומגיעים אל התכלית הנרצה. ובדרך כלל יהיו יכולים להכיר דבר זה אצל בחורים אם הם גם מתפללים כהוגן או שהם מצויינים רק בלימוד.

ובאמת בחור שמתפלל כראוי, והתפילה היא אצלו עסק שלם, ועושה הכנה לתפילה, ומתפלל ברצינות ובכוונה כמו שאדם מישראל צריך להתפלל, אזי ברובא דרובא ניתן לומר שגם הלימוד שלו הוא כראוי, ומי שיש לו את הרצינות בתפילה יש לו גם את הרצינות בלימוד התורה.

דביקות התורה

ועיקר העבודה הוא להשקיע עצמו יותר ויותר בתורה ובתפילה ובעיקר בתורה ללמוד יומם ולילה, לקיים והגית בו יומם ולילה, והתורה כבר תעשה לו את הכל. והנה באמת כבר רגילים לכך, שיהודים יושבים ולומדים יומם ולילה בהתמדה. ובדרך כלל לימוד היינו על מנת ללמוד ולדעת איזה חכמה, וכמו בכל החכמות החיצוניות שאדם לומד חכמת הרפואה על מנת שיתלמד להיות רופא. והנה כדי שיהיה אדם רופא אין מוכרח שיהיה האדם מתמיד בלימודו, ואין שום חסרון אם מתבטל פעם בלימודו, ובלבד שידע את חכמת הרפואה. אבל לא כן בלימוד התורה שיש בו ענין אסור שיהיה ביטול תורה, וגם אם יש לאדם כמה מניעות וטרדות פרנסה ומצבים שונים שמפריעים אותו מללמוד צריך להתאמץ שלא להתבטל מלימוד תורה. ואילו לא היינו רגילים לכך היה נחשב זה לדבר חידוש. ויש לבאר מהו הענין שלא להתבטל מלימוד התורה.

והביאור בזה כי דביקות הבורא הוא מין דביקות שאי אפשר להתנתק ממנה, ובתורה מונח אור של דביקות שאי

להיות בעולם הזה ועם זה יהיה לו דביקות הבורא, ואינו צריך לצאת מן העולם לראות את הקב"ה כי יש לו את הכלים לראות את הקב"ה בעולם הזה, על ידי שילמד תורה כראוי וכנכון.

והרי שורש כל התורה הוא בעשרת הדברות המכוונים כנגד העשר ספירות והעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ועל ידי התורה רואה האדם בכל דבר בעולם שנברא על ידי העשרה מאמרות. והתורה מבארת ומאירה את העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ועל כן יכול האדם להיות בעולם הזה ועם זה יהיה דבוק בהקב"ה, שזהו כל הכוונה העליונה ורצון ה', שנתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים.

ואלו הימים לפני חג השבועות הם ימים נוראים ונעלים ביותר, ימים של מדריגות גבוהות. וצריך לעבוד הרבה על ענין זה, ובפרט בדור הזה ששורר יאוש גדול כל כך על זה, ואפילו המשפיעים שבדור התייאשו כל כך מהדור, ואף אחד אינו מדבר ממדריגות גבוהות, וכשמדברים ממדרגות גבוהות חושבים שמדברים דברים שהם לגמרי מחוץ לשורה, אבל באמת קרוב הדבר אליך מאד, והאדם צריך להרגיל את עצמו לחיות חיים נעלים ומרוממים, להכין עצמו לקדושת השבת, ולהשקיע עצמו בתורה. ואף שבוודאי עיקר הלימוד צריך להיות בגמרא ותוספות, אבל צריך שיהיה זמן גם ללמוד חומש רש"י ומפרשי התורה וכן ללמוד חסידות ומוסר, שהרי התורה היא רחבה מאד וצריך ללמוד את כל חלקי התורה, וירא שמים יש לו זמן לכל דבר. עד שנעשה 'בן תורה' והתורה כבר תזכך אותו בכל העניינים, וכאשר האדם לומד תורה ברצינות, תפעל התורה לו בכל דבר.

והאדם צריך לקיים והגית בו יומם ולילה ולא להסיח דעתו מן התורה, כמו מי שיש לו דביקות שאינו מסיח דעתו מן הענין. וגם אם עדיין לא זכה לדביקות התורה יתנהג מעין ההתנהגות של מי שיש לו דביקות וישקיע עצמו בתורה ולא יסיח דעתו מן התורה יומם ולילה. והבא ליטהר מסייעין אותו ויעזור לו הקב"ה שיראה שכל ענייני העולם הזה גם זה הבל וגם זה הבל, אבל לא יהיה כזקני עם הארץ שכאשר באים להכרה שהכל הבל אין בידם כלום, ולא רק על ידי ההכרה שהכל הבל, אלא שיבוא להכרה שהכל הבל על ידי שזכה לדעת ולהכיר מהו הדבר שיש בו ערך ומשמעות, והגיע להכרה שאשרינו מה טוב חלקינו שזכינו לדבר המכוון אשר יאמר עליו כי הוא זה. וקנין זה היה קנין נחוץ בכל הדורות ובפרט בזמן הזה שהבלי העולם הזה התגברו כל כך יש לדעת שאת האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.

בתפילה כי היו עלולים מאד להגיע למצב כזה שתצא נשמתם מהגוף מרוב דביקות. ועכ"פ הוא דביקות הנשמה שאין הגוף יכול ללכת יחד עמו. ועל כן נקרא התפילה חיי שעה כי הוא דביקות רק לפי שעה, ואין לאדם את הכלים להחזיק בדביקות זו לזמן ארוך.

משא"כ התורה שלומדים אותו בשכל הגופני עם סברות וביאורים והשגות, והתורה מבארת כל דבר באופן של הבנה והשגה, הרי זה בבחי' חיי עולם. וכגון כשבא איזה יום טוב, יכול האדם להיכנס בו במצב של דביקות של נשמה, דהיינו הרגשת אלקות בליל הסדר, אבל לא יהיה לו את הכלים לדביקות זו לבאר את הענין הנרגש. אבל אם גם ילמד תורה ויבין וישכיל את ענין המצה, הנה בזה נכנס אור הדביקות בתוך כלים, שהוא מבין את הענין, וכך נתעצם ענין זה להיות חלק מעצמותו, ולא יסור ממנו גם לאחר הפסח. ואף שיש ענין שהמוחין מסתלקים לאחר הפסח, אבל במדריגה מסויימת לא יסתלק ממנו, כי השכליות וההשגות שקיבל על ידי לימוד וביאור ענין המצה הוא השגה שנשאר אצלו כקנין, על ידי שהבין היטב את הדבר.

והתורה נכנס בתוך הכלים של האדם, וכך מזככת התורה את האדם לאט לאט, ואמנם אין האדם מרגיש בזה כל כך כמו שהוא מרגיש את הדביקות שבתפילה, אבל התורה מזכך את הכלים שלו עד שנעשה על ידי כך אדם גדול. והתפילה הוא כמו שנותנים לאדם עלעקטריק שאק (זרם חשמלי) שמרומם את האדם בפעם אחת על גפי מרומים בכל העולמות ואומר הודו לה' קראו בשמו, אבל אין אדם יכול להישאר תמיד למעלה והרי יש זמן שצריך גם לרדת למטה, ועל כן לאחר התפילה שכבר ראה מה שצריך לראות ונשאר אצלו רושם מהתפילה, אז צריך הוא ללמוד תורה שיהיה קיום למה שהשיג בתפילה.

ותורתך בתוך מעי

ודביקות התורה אינו בדרך שמרומם את האדם למעלה מדרגתו אלא שהאדם נמצא כאן בעולם הזה, והאדם לומד את הסוגיא של מיגו להוציא ועד אחד נאמן באיסורין וכיוצא בזה, ולאט לאט חודרת ונכנסת בו קדושת התורה בתוך קרבו ורמ"ח איבריו ושס"ה גידיו על דרך ותורתך בתוך מעי, כמו וייטאמין הנכנס לתוך גוף האדם ומשפיע עליו, וכן נכנס בו התורה ומזכך אותו. ואף אם לא יראה זאת מיד, ישקוד ויעסוק בתורה הפך בה והפך בה עד שעם הזמן ייעשה לאדם גדול בתורה. וגדול בתורה אין הכוונה למי שיודע ללמוד הרבה אלא למי שהוא אדם גדול באמת והוא תלמיד חכם וכל מהותו הוא מהות התורה, והתורה זיככה אותו. והתורה היא במדריגת היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי, שיכול אדם